

«Напрями створення ефективного ринку стресових активів»

І.Тринкін, ПАТ «Фондова біржа «Перспектива».

Доброго дня, шановні учасники конференції.

В своєму виступі хотів би зупинитись на одній з нагальних проблем фінансового сектору – проблемі так званих поганих або стресових активів та нашого бачення напрямків взаємодії учасників ринку задля її вирішення.

В післякризовий період проблема стресових активів залишається однією з найактуальніших у фінансовому секторі, що знайшло відображення в президентській Програмі економічних реформ України на 2010-2014 рр., в якій *значну частку проблемних активів у портфелі фінансових установ* названо однією з основних внутрішніх причин, які, власне, і поглибили кризу.

Отже банки, вочевидь, потребують швидкого та ефективного з економічної точки зору механізму очищення балансів від стресових активів. Значні накопичені обсяги таких активів не тільки не приносять прибутку їх утримувачам, вони ще й змушують банки тримати значні кошти у вигляді резервів, негативно впливають на регулятивний капітал банків, зменшуючи доходи як самої установи, так і її власників. Крім того, стресові активи стоять на заваді відновлення кредитування економіки, яка вкрай потребує дешевих грошових ресурсів для відновлення після кризи. І, нарешті, значні обсяги стресових активів і негативні наслідки, які вони тягнуть за собою, перешкоджають підвищенню інвестиційної привабливості України в цілому.

За даними Національного банку України, станом на кінець квітня поточного року, загальна сума простроченої заборгованості сягнула 86,269 млрд. грн. Незначне, але стабільне зростання цього показника констатує як, власне, Національний банк, так і незалежні експерти. Більше того, останні вважають дані Національного банку України щодо обсягу стресових активів банківської системи України значно занижченими. Між тим, одним з індикаторів успішної ре-

алізації згаданої Програми економічних реформ України на 2010-2014 рр., мало б стати зниження частки проблемних активів у загальному портфелі активів банків та інших фінансових установ до 7-8 % до 2011 р. і до 5 % - до 2014 р.

Ймовірно, можна було б вважати позитивним моментом той факт, що частка проблемних активів в загальному портфелі банків дещо зменшилась з початку поточного року. Але, нажаль, це сталося не завдяки зменшенню обсягу власне поганих активів, а лише за рахунок нових активних операцій банків, в тому числі, за рахунок інвестування в державні цінні папери, які хоча і не мають звичного рівня доходності, але є цілком безризиковим об'єктом для інвестування.

Отже, залишається констатувати, що подальше зволікання з вирішенням проблеми стресових активів тільки погіршить ситуацію: чим більше банківських установ матиме значні обсяги поганих активів, тим гіршою буде загальна ситуація в країні, а ризики ліквідності самої банківської системи згодом можуть виявитись неконтрольованими.

Комерційні банки, в повній мірі або частково усвідомлюючи вищезгадані загрози, намагаються знайти вихід з ситуації, що склалася. Але, нажаль, кожен з банків, що стикнувся з проблемою, пов'язаною з наявністю в кредитному портфелі поганих активів, намагається вирішувати її по своєму. І поодиночі. Хтось вважає оптимальним скористатись запропонованим Національним банком механізмом списання проблемних активів або самостіно займатись діяльністю з повернення прострочених кредитів, хтось використовує афілійовані структури і перекладає навантаження на них, хтось вважає за можливе просто продати свої активи із значним дисконтом чи залучити до співпраці напівлегальні колекторські фірми.

Всі вищезгадані методи вирішення проблеми хоча і мають право на існування, але видаються сумнівними з економічної або юридичної точки зору, потребують значного часу для реалізації, зазвичай балансують на межі відповід-

ності нормам податкового законодавства та створюють підґрунтя для виникнення корупціогенних ризиків.

На початку року, з метою ефективного врегулювання проблемних питань, які відчутно впливають на стан банківської системи, та на виконання положень Програми економічних реформ України на 2010-2014 рр щодо необхідності обрання й реалізації моделі реструктуризації проблемних активів у банківській сфері, шляхом створення банку проблемних активів або перехідного банку (із залученням держави або приватних інвесторів), Національний банк України ініціював пошук оптимальних напрямків співпраці учасників ринку та створення ефективних інструментів, які б допомогли у вирішенні цього питання.

Нажаль, інертність учасників ринку та небажання змінювати усталені схеми роботи, не дозволяють говорити про будь-які значні зрушення у цьому питанні і, як слідство, про покращення загальної ситуації у банківському секторі.

Підтримана Національним банком ідея використання рекапіталізованого Родовід банку в якості банку поганих активів скоріш за все з часом буде реалізована, але його діяльність, ймовірно, стосуватиметься підтримки державних та інших рекапіталізованих банків, які, хоча і мають значний обсяг поганих активів, але це далеко не вся банківська система України.

Внаслідок небажання професійних учасників ринку приймати активну участь у створенні нових ефективних механізмів для вирішення проблеми стресових активів, час від часу спостерігаємо появу законодавчих ініціатив, авторам яких можна лише подякувати за добрі наміри. Бо хочеться вірити, що вони насправді хотіли як краще. Але вийшло як завжди. Здавалося б, на перший погляд, перспективна ідея створення загальнонаціонального санаційного банку для всієї банківської системи наражається на незрозумілу вимогу формування статутного капіталу такого банку за рахунок доходів (!) Національного банку України та, що найцікавіше, за рахунок цінних паперів, що має емітувати Національний банк.

Тим часом, як стверджують експерти, іноземні інвестори виявляють значну зацікавленість щодо стресових активів українських банків. І хоча існують певні законодавчі норми, що ускладнюють процедуру придбання таких активів, бажання та наполегливість іноземних колег можуть в найближчий час залишити без діла вітчизняні інвестиційні фонди.

Аналізуючи ситуацію, що склалася, усвідомлюючи необхідність якнайшвидшого вирішення проблем фінансового сектору та маючи на меті подальший розвиток фондового ринку України, фахівці фондової біржи Перспектива, дійшли висновку, що найбільш ефективним механізмом, що може бути застосований учасниками фінансового ринку для вирішення вищезгаданої проблеми стресових активів, є сек`юритизація таких активів, тобто відчуження стресових активів банками на користь інвестиційних фондів, що діють під управлінням професійних учасників фондового ринку – компаній з управління активами. В якості компенсації вартості переданих активів, банки мають отримати цінні папери тих самих інвестиційних фондів, що за певних умов дозволить значно покращити стан активів банків, а фондовому ринку отримати нові інструменти, що, в свою чергу, стимулюватиме збільшення обсягів операцій на організованому біржовому сегменті фондового ринку.

Слід зауважити, що однією з вимог, що висуває Національний банк України до цінних паперів, з яких складається інвестиційний портфель комерційних банків, є перебування таких цінних паперів в котирувальному списку фондової біржі. Таким чином, для задоволення зазначеної вимоги, цінні папери інвестиційних фондів, які банк отримує у якості компенсації вартості стресових активів, мають бути якнайшвидше включені до котирувального списку.

Нажаль, існуючі норми Положення про функціонування фондових бірж не дозволяють власникам цінних паперів інвестиційних фондів ініціювати їх включення до котирувального списку раніше 6 місяців від початку їх обігу, оскільки саме цей термін встановлено в якості обов`язкового для обрахування встановленої мінімальної загальної суми договорів з такими цінними паперами.

З метою лібералізації процедури лістингу цінних паперів (в тому числі цінних паперів інвестиційних фондів), фахівцями Фондової біржі Перспектива були розроблені та надані до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку пропозиції щодо внесення змін до Положення про функціонування фондових бірж, які стосуються значного скорочення згаданого терміну та заміни встановленої мінімальної загальної суми договорів на мінімальну середньомісячну кількість договорів з такими цінними паперами.

Крім того, запропоновані зміни до Положення про функціонування фондових бірж дозволяють емітентам або маркет-мейкерам ініціювати включення цінних паперів до котирувального списку фондової біржі без додержання обов'язкових вимог щодо терміну існування емітента, строків та кількості договорів у разі первинного розміщення цінних паперів на такій фондовій біржі.

Зазначу, що вказані пропозиції були підтримані представниками Міжнародної фінансової корпорації, з якою фондова біржа Перспектива в січні поточного року уклала угоду про співпрацю, основною ціллю якої є саме пошук оптимального шляху вирішення проблеми стресових активів.

Незважаючи на актуальність та обгрунтованість запропонованих біржею змін до Положення про функціонування фондових бірж, Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку не квапиться з їх розглядом та прийняттям, вочевидь, не вважаючи негаразди у фінансовому секторі, що існують, зокрема, і завдяки значним обсягам стресових активів, вартими уваги.

Щоб не завершувати свій виступ на мінорній ноті, дозвольте висловити сподівання, що учасники конференції – представники банків та компаній з управління активами, за підсумками обговорення узгодять спільну позицію і підтримають вищезгадані нормотворчі ініціативи фондової біржі Перспектива, що сприятиме прийняттю Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку відповідного нормативного акту, а у підсумку позитивно вплине на ситуацію у фінансовому секторі країни.

Дякую за увагу.